

לזיהוי הגלגל

מאת

אמוץ כהן

"וְרָדַף קָמָץ הַרִים לַפְּנֵי רוּחַ וּכְגַלְגַל לַפְּנֵי סוּפָה" (ישעיה י"ז, יג).
 "אלהי שִׁתְמוּ כְגַלְגַל קֶשׁ לַפְּנֵי רוּחַ" (תהלים פ"ג, יד).

פרשנים שונים מזהים את הגלגל, האמור בשני הכתובים, עם שיחים שבהתיבשם בקיץ הם ניתקים משרשיהם ובבוא רוחות בראשית החורף הם נסחפים ומתגלגלים על פני האדמה. תכונה זו בולטת במיוחד אצל העכובית (Gundelia). ואכן מהוים שיחי העכובית בימי סערה מראה נוף אופייני מרשים באיזורי מישורים שבארץ, מראה שמשווה לשיחים המתגלגלים דמות מפלצות. אלא שבאזור ההר, מקום מולדתו ופעולתו של המשורר, אין התופעה האמורה מצויה. בהר אין העכובית נפוצה וכשהיא נתפסת ברוח אין היא מתגלגלת, כי במקום גידולה נפוצים צמחי הבתה כסירה הקוצנית, הקורנית והאחרים ומיד להינתקותה מסתבכת העכובית בהם ואינה באה לידי גלגול.

מי שמורגל בנוף ההר נוטה שלא להסכים לזיהוי האמור והוא מעדיף למצוא את המזוהה המבוקש בצמח אחר, בפרח של האספסת המצויה. זהו עשב רע המתלוח לתבואות הדגנים והקטניות, עמהם הוא נקצר ומובא לגורן ואגב התחלת הדישה ניתקים פירותיו ומתפורים בשטח הגורן. אלה הם תרמילים בצורת גלגלים והם קלים מאד ועם רוח מצויה הם מתגלגלים בשטח הגרנות בתנועה מהירה. בדומה נכנסה בהם רוח חיים והם בורחים או משחקים לראוה. זוהי תופעת גילגול באזור ההר ולא גילגולה של העכובית.

שמה של האספסת הזו — בעיקר תרמילה — בפי הפלחים הוא דָּחֶדְחֶלָה. שמשמעו גלגל קטן.

אישוש לסברתנו תשמש העובדה שהגלגל מובא במקור בסמיכות למקבילים שתוכנם תוצרת הגורן — הקש והמוץ, מה שרומז על קרבת עניין ביניהם לבין האספסת.